

ΜΕΛΟΥΡΓΙΑ MELURGIA

Μελέτες Ανατολικής Μουσικής Studies in Eastern Music

Επιστημονική Περιοδική Έκδοση
Scientific Periodical Publication

Έτος Α', Τεύχος Α' First Year Volume one
Θεσσαλονίκη 2007 Thessaloniki 2007

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΤΡΩΝΑΣ

*Καθηγητής Μουσικής Μέσης Εκπαίδευσης
Υποψήφιος Διδάκτωρ Τμήματος Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης
Πανεπιστημίου Μακεδονίας*

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Η διδακτική – παιδαγωγική είναι ένα επιστημονικό γνωστικό αντικείμενο το οποίο έχει αναπτυχθεί σε όλα τα είδη της Μουσικής. Η χρήση της επιστήμης αυτής στη βυζαντινή μουσική γίνεται για πρώτη φορά με συστηματικό και πειραματικό τρόπο στη διδακτορική διατριβή που εκπονώ με σύμβουλο τον Καθηγητή κ. Αντώνιο Αλυγιζάκη στο Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας.

Ήταν φυσικό να ακολουθήσω την επιλογή του θέματος αυτού λόγω των ειδικών σπουδών μου στο αντικείμενο αυτό και αισθάνομαι ευτυχής που η επιστημονική μου μέχρι τώρα εμπειρία προσανατολίζεται στο σημαντικό τομέα της παράδοσής μας τη βυζαντινή μουσική. Φυσικά θα είχα περισσότερα πράγματα να πω σήμερα αν είχα ολοκληρώσει την έρευνά μου. Ωστόσο θεωρώ ότι θα είναι χρήσιμα τα στοιχεία που θα σας καταθέσω, σχετικά με τον σχεδιασμό της διδακτορικής διατριβής μου.

Δεν είναι δε τυχαίο το γεγονός ότι η λέξη διδακτική ως ουσιαστικό έχει ήδη διαποτίσει την παράδοσή μας από την οποία έχουν δημιουργηθεί οι ονομασίες δάσκαλος και μαίιστρ. Υποκλινόμαστε ευλαβώς στους μεγάλους δασκάλους της βυζαντινής μουσικής τους παλαιότερους και νεότερους από τους οποίους θα αντλήσουμε τα επιχειρήματα, τη μεθοδολογία και την επιστημονική παρατήρηση και στους οποίους θα στρέψουμε την έρευνα για το θέμα μας. Δεν θα παραβλέψουμε επίσης τους μεγάλους Πατέρες και διδασκάλους της Εκκλησίας που μας υπέδειξαν τις σημαντικές επιδράσεις που ασκεί η παιδαγωγία του λειτουργικού μέλους.

Η διδακτική της βυζαντινής μουσικής προσανατολίζεται καταρχήν στις

Πατριαρχικές Μουσικές Σχολές. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι μελετητές ξένοι και ντόπιοι δεν κατάφεραν να επισημάνουν τρόπους και συστήματα διδακτικής προσέγγισης της βυζαντινής μουσικής και είναι φυσικό γιατί δεν υπήρχαν σε ολόκληρο τον Μεσαίωνα οργανωμένα εκπαιδευτήρια ή ωδεία. Εκτός από τις Πατριαρχικές Μουσικές Σχολές επικεντρώνουμε το ενδιαφέρον μας στα μεγάλα «σχολεία» της βυζαντινής μουσικής που είναι τα ιερά αναλόγια ίσως και ο περίβολος της Εκκλησίας. Σημαντικό επίσης μουσικό έργο γινόταν και στα ανάκτορα όπως μας πληροφορεί ο Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος στη Βασιλείο Τάξη.

Το Πατριαρχείο δημιουργεί μία πρότυπη εικόνα της διδακτικής με τις Πατριαρχικές Μουσικές Σχολές του ΙΗ' και ΙΘ' αιώνα. Δηλαδή η διδακτική του βυζαντινού μέλους είχε πλέον αποκτήσει ένα συγκεκριμένο τρόπο εφαρμογής. Η διδασκαλία στηριζόταν στα κεφαλαιώδη μέρη του μουσικού ρεπερτορίου: το Στιχηράριο, το Ειρμολόγιο, το Μαθηματάριο και την Παπαδική.

Η μουσική θεωρία επίσης ήταν καθορισμένη όπως την βλέπουμε από τα εγχειρίδια, ειδικότερα η Εισαγωγή μουσικής του Χρυσάνθου, του Χουρμουζίου, της επιτροπής του '81, το θεωρητικό του Στεφάνου Λαμπαδαρίου, παρατηρούμε ότι αποδεσμεύονται από την πρακτική του σολφέζ που κατακλύζουν χωρίς λόγο τα νεότερα θεωρητικά.

Πρέπει αρχικά να τονιστεί ότι σημαντικές παράμετροι της διδακτικής είναι: οι ασκήσεις σολφέζ, ακοής, αναπνοής, διαφράγματος, άρθρωσης, εκφοράς λόγου, τεχνικής δημιουργίας του ήχου, φωνητικών και ρυθμικών γυμνασμάτων και άλλα πολλά που θα μελετηθούν με βάση την διδακτική και παιδαγωγική μελέτη του μαθήματος της βυζαντινής μουσικής στο Πανεπιστήμιο. Από την άλλη πλευρά θα δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στη θεολογία των λειτουργικών κειμένων και την αισθητική της Εκκλησίας.

Οι μεταγενέστεροι τήρησαν ως ένα σημείο το σχήμα των Πατριαρχικών Μουσικών Σχολών. Ωστόσο τα νεότερα χρόνια με την ποικίλη ωδειακή πρωτοβουλία των διαφόρων σχολών βυζαντινής μουσικής η διδακτική παίρνει ένα προσωπικό χαρακτήρα. Η προσπάθεια μας αποβλέπει ακριβώς στην επιστημονική επαναπροσέγγιση της διδακτικής, με βάση την πειραματική έρευνα σε εκπαιδευτήρια και σχολές.

Ήδη σε επίπεδο ανωτάτων σπουδών στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας η διδακτική της βυζαντινής μουσικής έχει προσδιοριστεί από τον Καθηγητή κ. Α. Αλυγιζάκη, ο οποίος έχει δημιουργήσει και το πλαίσιο της με το οργανωμένο αναλυτικό πρόγραμμα, όπως μπορείτε να δείτε στο φυλλάδιο

που σας έχει δοθεί. Στο πρόγραμμα αυτό έχω την τιμή να είμαι διδάσκων από εφέτος.

Τέλος, από την πλευρά της η παιδαγωγική διαδικασία, σύμφωνα με αναλύσεις παιδαγωγών, προσανατολίζεται σε κάθε εκδήλωσή της – άμεσα ή έμμεσα, λιγότερο ή περισσότερο συνειδητά και μεθοδευμένα σε συμπεριφορές – νόρμες, οι οποίες περιγράφουν μια ιδεατή κατάσταση της ανθρωπίνης προσωπικότητας ή οριοθετούν κατά συγκεκριμένο τρόπο γνωρίσματα και μορφές συμπεριφοράς, που πρέπει να πραγματοποιούν. Ανάλογα με τον βαθμό συγκεκριμενοποίησης των επιδιώξεων αυτών χρησιμοποιούνται στη βιβλιογραφία διάφοροι όροι: «παιδαγωγικά ιδεώδη, γενικοί σκοποί, ειδικοί σκοποί, στόχοι αγωγής, μάθησης ή διδασκαλίας, παιδαγωγικά πρότυπα κ.ά.

Συμπερασματικά, η μουσικο-παιδαγωγική της βυζαντινής μουσικής, αναμφίβολα, πρέπει να έχει ως πρότυπο και ισχυρό υπόστρωμα την αισθητική και την θεολογία της Εκκλησίας. Τα χαρακτηριστικά αυτά άλλωστε πρέπει να διαποτίζουν και τη διδακτική.